

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑΙ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΑΜΑΝΤΟΣ

Πλήρης ημερῶν ἀπεβίωσε τὴν 23^{ην} Ἰανουαρίου 1960 ὁ δμότιμος Καθηγητὴς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ ἀκαδημαϊκὸς Κωνσταντῖνος Ἰ. Ἀμαντος.

Ὁ Κωνσταντῖνος Ἀμαντος ἐγεννήθη ἐν Χίῳ τὴν 2^{αν} Αὐγούστου 1874. Μετὰ τὰ ἐγκύκλια μαθήματα, τὰ ὁποῖα ἐδιδάχθη ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ του πατρίδι, διωρίσθη δημοδιδάσκαλος ἐν τῇ « Ἀστικῇ Σχολῇ » τῆς Χίου. Ἐν αὐτῇ ἐδίδαξεν ἀπὸ τοῦ 1893 μέχρι τοῦ 1897. Τυχὼν τοῦ Χιακοῦ κληροδοτήματος τοῦ Σταματίου Πρωτοῦ ἠδυνήθη νὰ ἀκολουθήσῃ ἀνωτέρας σπουδᾶς. Μετὰ βραχεῖαν παραμονὴν ἐν Ἀθήναις μετέβη τῷ 1899 εἰς τὸ Μόναχον, ὅπου ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ πολλοῦ Καρόλου Krumbacher ἠσχολήθη περὶ τὴν σπουδὴν τῶν Βυζαντινῶν καὶ μεταβυζαντινῶν πραγμάτων. Τῷ 1903 ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τοῦ Βασιλικοῦ Πανεπιστημίου, ὑποβαλὼν ἐναίσιμον διατριβὴν περὶ τῶν καταλήξεων τῶν Νεοελληνικῶν τοπωνυμίων (Die Suffixe der neugriechischen Ortsnamen, 1903).

Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ Ἀμαντος ἐδίδαξεν ἐπὶ τινα ἔτη ὥς καθηγητὴς ἐν τῷ Γυμνασίῳ Χίου (1904-1911), ἀκολούθως δὲ διωρίσθη διευθυντὴς τοῦ Γυμνασίου καὶ Διδασκαλείου Λευκωσίας (1911) καὶ ἐν συνεχείᾳ διευθυντὴς τῆς ἐν Καίρῳ Ἀμπετείου Σχολῆς (1912-1914). Ἀποφασιστικὴν ἐπίδρασιν εἰς τὴν μετέπειτα ἐπιστημονικὴν σταδιοδρομίαν τοῦ Ἀμάντου ἔσκησεν ὁ διορισμὸς αὐτοῦ εἰς τὸ Ἱστορικὸν Λεξικὸν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, τοῦ ὁποίου ὑπῆρξε συντάκτης ἀπὸ τοῦ 1914 μέχρι τοῦ 1924 καὶ διευθυντὴς ἀπὸ τοῦ 1924 μέχρι τοῦ 1925. Κατὰ τὸ τελευταῖον τοῦτο ἔτος ἐξελέγη καθηγητὴς τῆς Βυζαντινῆς Ἱστορίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν καὶ ἐλάμπρυνε τὴν νεοπαγῇ ταύτην ἔδραν μέχρι τῆς ἀποχωρήσεως αὐτοῦ τῷ 1939. Ἀπὸ τῶν πρώτων βημάτων τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν (1926) διετέλεσε μέλος αὐτῆς. Κατὰ τὰς κρίσιμωτάτας ἡμέρας τῆς μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῆς ξενικῆς κατοχῆς καὶ τὸ Δεκεμβριανὸν κίνημα περιόδου (1945) μετέσχεν εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ στρατηγοῦ Πλαστήρα ὥς ὑπουργὸς τῆς Παιδείας.

Τὴν συγγραφικὴν καὶ διδακτικὴν του δρᾶσιν συνεπλήρου ὁ Κωνσταντῖνος Ἀμαντος διὰ τῆς δραστηριότητος αὐτοῦ ἐντὸς τῶν κόλπων τῶν μεγάλων

ΕΠΕΤΗΡΙΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ Ἔτος ΚΘ'

29

λων ἐπιστημονικῶν ἰδρυμάτων καὶ ἑταιρειῶν τῆς χώρας, διὰ τῆς ὁργανώσεως νέων, διὰ τοῦ προγραμματισμοῦ καὶ τῆς καθόλου ἐποπτείας τῶν ἐπιστημονικῶν ἰδρυμάτων τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, διὰ τῆς ἐκδόσεως περιοδικῶν δημοσιευμάτων. Τὰ «Χιακὰ Χρονικά» (1911, 1914, 1917, 1919, 1923 καὶ 1926) καὶ τὸ «Αἰγαῖον» (1935-1936) εἶχον ὡς ἐπίκεντρον τὴν ἱστορίαν καὶ τὸν βίον τῆς ἰδιαιτέρας τοῦ πατρίδος· τὰ «Ἑλληνικά», τὰ ὁποῖα ὁμοῦ μετὰ τοῦ καθηγητοῦ Σωκράτους Κουνγέα διηύθυνεν ἀπὸ τοῦ 1928 μέχρι τοῦ 1939, ἀπέβησαν ἐκ τῶν κυριωτέρων ἱστορικῶν περιοδικῶν. Ἀπὸ τοῦ 1952/1953 ἡ ἐκδοσίς των συνεχίζεται ὑπὸ τῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ «Ἑταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν».

Μέγα, γενναῖον καὶ πολὺπλευρον εἶναι τὸ συγγραφικὸν ἔργον τοῦ Κωνσταντίνου Ἀμάντου¹. Ἀπὸ τῶν πρώτων ἐτῶν τῆς ἐπιστημονικῆς του σταδιοδρομίας ὃ ἐκλιπὼν καθηγητὴς ἡσχολήθη περὶ τὴν ἔρευναν τῆς γλώσσης, τῶν ὀνομάτων, τῶν τοπωνυμίων, τῆς ἱστορικῆς Γεωγραφίας. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην, πλὴν τῆς ἀνωτέρω μνημονευθείσης διδακτορικῆς διατριβῆς περὶ τῶν καταλήξεων τῶν Νεοελληνικῶν τοπωνυμίων, ἀνήκουν καὶ αἱ ἀκόλουθοι ἰδίᾳ ἐργασίαι: «Τοπωνυμικὰ Σύμμεικτα» (ἐν Ἀθηνᾷ, τόμ. 22, 1910, σελ. 187-204), «Ποικίλα γλωσσικά» (Αὐτόθι, τόμ. 23, 1911, σελ. 479-490), «Συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τοῦ Χιακοῦ γλωσσαρίου» (ἐν Χιακοῖς Χρονικοῖς, τόμ. 2, 1914, σελ. 93-116 καὶ 203), «Συμβολὴ εἰς τὸ Τοπωνυμικὸν τῆς Χίου», (ἐν Ἀθηνᾷ, τόμ. 27, Παράρτημα, σελ. 12-48), «Ἡ πρόθεσις ἀπὸ ἐν τῇ νέᾳ Ἑλληνικῇ» (ἐν Λεξικογραφικῷ Ἀρχεῖῳ, τόμ. 5, 1918, σελ. 132-145), «Ἑτυμολογικά» (Αὐτόθι, τόμ. 6, 1923, σελ. 100-115), «Γλωσσικαὶ παρατηρήσεις εἰς μεσαιωνικοὺς συγγραφεῖς» (ἐν Ἑπετ. Ἑταιρ. Βυζ. Σπουδῶν, τόμ. 2, 1925, σελ. 277-287), «Συμβολὴ εἰς τὸ Χιακὸν Γλωσσάριον καὶ τὸ Χιακὸν Τοπωνυμικὸν» (ἐν Χιακοῖς Χρονικοῖς, τόμ. 6, 1926, σελ. 1-82), «Γλωσσικά» (ἐν Byz. Zeitschrift, τόμ. 28, 1928, σελ. 14-24), «Τὰ ἐθνολογικὰ δνόματα εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς συγγραφεῖς» (ἐν Ἑλληνικοῖς, τόμ. 2, 1929, σελ. 97-104), καὶ ἄλλαι ἐλάσσονες δημοσιευόμεναι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὑπὸ τύπον «Συμμείκτων» ἐν τῷ περιοδικῷ «Ἑλληνικά». Εἰδικώτερον εἰς τὴν ἱστορικὴν Γεωγραφίαν ἀναφέρονται αἱ μελέται: «Τὸ Αἰγαῖον καὶ ἡ γεωγραφικὴ διάσπασις τοῦ Ἑλληνισμοῦ» (ἐν τῷ Ἡμερολογίῳ τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος, 1923, σελ. 344-352), «Παρατηρήσεις τινεῖς εἰς τὴν μεσαιωνικὴν Γεωγραφίαν» (ἐν Ἑπετ. Ἑταιρ. Βυζ.

¹ Δὲν ἐπιχειροῦμεν ἐνταῦθα τὴν πλήρη ἀναγραφὴν τῶν ἔργων τοῦ Κωνσταντίνου Ἀμάντου. Τὰ μέχρι τοῦ 1940 δημοσιεύματα καταγράφονται ἐν τῷ Καταλόγῳ, ὃ ὁποῖος προτάσσεται τοῦ ὑπὸ τῶν μαθητῶν του ἐκδοθέντος «Ἀφιερώματος εἰς Κ. Ἰ. Ἀμαντον», ἐν Ἀθήναις, 1940. Πρὸβλ. καὶ Ν. Τωμαδάκη ν, Κωνσταντίνος Ἰ. Ἀμαντος, ἐν Ἀθηνᾷ, τόμ. 63, 1959, σελ. 3 κέ.

Σπουδῶν, τόμ. 1, 1924, σελ. 41-54), « Κατωτικά - Ἑλλάς » (ἐν Ἑλληνικοῖς, τόμ. 1, 1928, σελ. 244 καὶ τόμ. 8, 1935, σελ. 28), « Βολερὸν » (Αὐτόθι, τόμ. 2, 1929, σελ. 124-126), « Δωδεκάνησος » (ἐν Byz. Zeitschrift, τόμ. 30, 1929/1930, σελ. 244-246), « Ῥωμανία » (ἐν Ἑλληνικοῖς, τόμ. 6, 1933, σελ. 231-236), « Ἀνατολὴ καὶ Δύσις » (Αὐτόθι, τόμ. 9, 1936, σελ. 32-36) κλπ.

Εἰς τὴν σπουδὴν καὶ τὴν ἔρευναν τῆς Βυζαντινῆς Ἱστορίας, ἣ ὁποία ἀπετέλεσε τὸ κύριον ἀντικείμενον τῆς πανεπιστημιακῆς του διδασκαλίας, ἦλθεν ὁ Ἀμαντος ὁρμώμενος ἐκ τῆς περιφερείας. Τὸ παλαιότερον, καθόσον γνωρίζομεν, δημοσίευμά του εἰς τὸν τομέα τοῦτον εἶναι τὸ σχολικὸν ἐγχειρίδιον « Ἑλληνικὴ Ἱστορία ἀπὸ τῆς κτίσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν ἀλώσεως αὐτῆς » (ἐν Ἀθήναις, 1910, ἔκδοσις δευτέρα, 1914). Ἀκολούθως ἐδημοσιεύθησαν σπουδαιότατοι μονογραφαί, ἀναφερόμεναι εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Μακεδονίας, εἰς τὸ Σλαβικὸν Ζήτημα, εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ τὸν βίον τῶν βορείων γειτόνων τῆς Ἑλλάδος, εἰς τὸν Ἑλληνισμὸν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, καὶ δὴ καὶ αἱ ἐξῆς: « Ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας κατὰ τὸν μεσαῖωνα » (ἐν Ἀθήναις, 1919), « Μακεδονικά. Συμβολὴ εἰς τὴν μεσαιωνικὴν ἱστορίαν καὶ ἐθνολογίαν τῆς Μακεδονίας » (ἐν Ἀθήναις, 1920), « Οἱ βόρειοι γείτονες τῆς Ἑλλάδος (Βούλγαροι - Ἀλβανοὶ - Νοτιοσλάβοι) » (ἐν Ἀθήναις, 1923), « Σλάβοι καὶ Σλαβόφωνοι εἰς τὰς Ἑλληνικὰς χώρας » (ἐν Πρακτικοῖς τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνθρωπολογικῆς Ἑταιρείας, 22 Φεβρουαρίου 1926, « Ἱατρικὴ », τόμ. 3, 1926), « Σκλάβοι, Σκλαβησιάνοι καὶ Βάρβαροι » (ἐν Πρακτικοῖς τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, τόμ. 7, 1932, σελ. 331-339). Ἐπανειλημμένως ὁ Ἀμαντος ἐπανῆλθεν εἰς τὰ θέματα ταῦτα (πρβλ. καὶ τὴν μελέτην « Οἱ Σλάβοι εἰς τὴν Ἑλλάδα », ἐν Byz.-neugriechische Jahrbücher, τόμ. 17, 1944, σελ. 210-221). Ἄλλαι διατριβαὶ διηυκρίνησαν ἀπόψεις τινὰς τοῦ δημοσίου καὶ τοῦ κοινωνικοῦ βίου τῶν Βυζαντινῶν, μεταξὺ δ' αὐτῶν ἡ περὶ τῆς « Ἑλληνικῆς φιλανθρωπίας κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους » (ἐν Ἀθηνᾶ, τόμ. 35, 1923, σελ. 131-164).

Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον ἐδημιουργήθησαν αἱ προϋποθέσεις διὰ τὴν συγγραφὴν εὐρυτέρου ἔργου περὶ τῆς ἱστορίας τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους. Ταύτης προηγήθη ἡ ἔκδοσις τῆς « Εἰσαγωγῆς εἰς τὴν Βυζαντινὴν Ἱστορίαν » (ἐν Ἀθήναις, 1933, δευτέρα ἔκδοσις 1950). Ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ ὁ Ἀμαντος ἐξετάζει τὸ πρόβλημα τοῦ τέλους τοῦ ἀρχαίου κόσμου καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ μεσαιῶνος ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς σκοπιᾶς. Ὡς ὁ ἴδιος ἐν τῷ προλόγῳ τῆς δευτέρας ἐκδόσεως γράφει, « ἡ Εἰσαγωγή βοηθεῖ τὸν ἀναγνώστην νὰ ἴδῃ τὰ κατορθώματα τοῦ ζωτικοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς ΔΙΑΣΠΟΡᾶς ἀλλὰ καὶ τὸ μοιραῖον τέλος αὐτοῦ ». Ἡ « Ἱστορία τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους », τοῦ ὁποίου ὁ πρῶτος τόμος ἐξεδόθη τῷ 1939, ὁ δὲ δεύτερος τῷ 1947 (δευτέρα ἔκδοσις 1953 καὶ 1957), καλύπτει τὴν χρονικὴν περίοδον ἀπὸ τοῦ 395 μέχρι τοῦ 1204.

Παραβαλλομένη πρὸς τὰ ἄλλα ὁμοειδῆ ἐγχειρίδια, ἡ σύνθεσις τοῦ ἐκλιπόντος καθηγητοῦ καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἡ γενικωτέρα θεώρησις τοῦ Κράτους καὶ τοῦ βίου τῶν Βυζαντινῶν παρουσιάζει πολλές ιδιοτυπίας. Ὁ συγγραφεὺς ἐγνώρισεν ἐκ πρώτης χειρὸς τὸ τεράστιον ὕλικόν, τὰς λογίας πηγὰς ἀλλὰ καὶ τὰ ἀφελέστερα κείμενα, τὰ ὅποια οὐχὶ σπανίως παραθέτει, ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν τὴν παλαιότεραν καὶ τὴν νεωτέραν βιβλιογραφίαν, ἠρεύνησε τὰ ἐπὶ μέρους προβλήματα. Τὰ ἐθνολογικὰ καὶ τὰ οἰκονομικὰ θέματα, ὁ βίος τῶν μεγάλων λαϊκῶν ὁμάδων, αἱ ἐκδηλώσεις τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, τὰ ἔργα τῆς εὐποιίας, προσελκύουν ἰδιαίτερος τὴν προσοχὴν αὐτοῦ. Μεθ' ὅλως ἰδιαζούσης προσοχῆς ἀναλύει τοὺς ἀνθρωπίνους χαρακτῆρας καὶ ἐπιγραμματικῶς κρίνει τὸ ἔργον αὐτῶν. Τὸ ὕφος καὶ ἡ σύνθεσις γενικώτερον ἔχουν τι τὸ ἀνεμιμένον ἀλλὰ συνάμα καὶ τὸ ἐπαγωγόν. Ἡ « Ἱστορία τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους » τοῦ Ἀμάντου κατέλαβε τὴν θέσιν τῆς ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλληνικῇ ἱστοριογραφίᾳ.

Ἡ προαγωγή τῆς ἐρεῦνης τῶν σχέσεων τοῦ Ἑλληνισμοῦ μετὰ τῶν γειτόνων λαῶν, τῶν Σέρβων, τῶν Βουλγάρων, τῶν Τούρκων, τῶν Ἀλβανῶν, ἀπασχόλησεν, ὥς ἐλέχθη, τὸν ἀείμνηστον διδάσκαλον. Ἐκτὸς τῶν παλαιότερων ἐργασιῶν ἐδημοσίευσεν μετὰ τὸν δεύτερον παγκόσμιον πόλεμον εἰδικὰς περὶ τὰ θέματα ταῦτα πραγματείας, αἵτινες ὥς ἐκ τῶν γενικωτέρων συνθηκῶν τῶν μεταπολεμικῶν χρόνων ἀπέκτησαν σημασίαν ἐθνικὴν καὶ πολιτικὴν. Τοιαῦται εἶναι μάλιστα αἱ ἐξῆς: « Ἱστορικαὶ σχέσεις Ἑλλήνων, Σέρβων καὶ Βουλγάρων » (ἐν Ἀθήναις, 1949) καὶ « Σχέσεις Ἑλλήνων καὶ Τούρκων ἀπὸ τοῦ ἑνδεκάτου αἰῶνος μέχρι τοῦ 1821 » (τόμος πρῶτος, 1071-1571, ἐν Ἀθήναις, 1955).

Τὰ ἱστορικὰ διαφέροντα τοῦ Ἀμάντου δὲν περιορίζονται εἰς μόνον τὸ Βυζάντιον, ἀλλ' ἐπεκτείνονται καὶ πρὸς τὴν Ἀρχαιότητα¹, κυρίως ὅμως πρὸς τοὺς μεταβυζαντινοὺς καὶ τοὺς νεωτέρους χρόνους. Ἐγκαταλείπων τὴν λαμπρὰν πρωτεύουσάν τῆς μεσαιωνικῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας, ὁ σοφὸς διδάσκαλος ἔστρεψε τὴν προσοχὴν αὐτοῦ πρὸς τὰς δεινοπαθούσας ἐπαρχίας, πρὸς τὰ ἀφανῆ κέντρα τῆς πίστεως καὶ τῆς παιδεύσεως, πρὸς τοὺς ταπεινοὺς, πρὸς τὰς πικρὰς ἡμέρας τῆς ξενικῆς κυριαρχίας. Θεσμοί, ἰδρύματα καὶ χαρακτηριστικὰ μορφαί, σχολεῖα, συγγράμματα καὶ δημῶδη στοιχεῖα τοῦ λόγου καὶ τοῦ θρύλου ἀπασχολοῦν αὐτὸν εἰς τὰς μείζονας καὶ τὰς ἐλάσσονας διατριβὰς του. Ἡ ἐργασία « Τρεῖς ἄγνωστοι κώδικες τοῦ Χρονογράφου » (ἐν Ἑλληνικοῖς, τόμ. 1, 1928, σελ. 45-70) εἶναι ἐξαιρετος φιλολογικὴ καὶ ἱστορικὴ συμβολή. Ἐξαιρετόν ὡσαύτως σημασίας εἶναι καὶ ἕτερα πραγματεία,

¹ Ὑπάρχουν πληροφορίες, καθ' ὅς κατελείφθη ἔτοιμον πρὸς ἔκδοσιν τὸ χειρόγραφον ἐπιτόμου Ἑλληνικῆς Ἱστορίας: βλ. Κ. Καλλιάν, ἐν Νέα Ἑστία, 1 Φεβρουαρίου 1960, σελ. 194, καὶ Ν. Τωμαδάκης, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 6 κέ.

ἡ ἀφορῶσα εἰς τοὺς « προνομιακοὺς ὀρισμοὺς τοῦ Μουσουλμανισμοῦ ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν » (Αὐτόθι, τόμ. 9, 1936, σελ. 103-166). Δι' ἀρχεαῶν ἐρευνῶν καὶ διὰ τῆς συγκεντρώσεως τοῦ ἀγνώστου καὶ τοῦ γνωστοῦ ὕλικου ἠγωνίσθη ὁ Ἄμαντος νὰ διευκρινήσῃ τὸν βίον, τὰς πράξεις, τὴν ἐθνικὴν δρασίαν καὶ τὰς συγγραφὰς μεγάλων προσωπικοτήτων τῆς Τουρκοκρατίας. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ἀνήκουν αἱ ἐργασίαι περὶ τοῦ ἐθνομάρτυρος Ρήγα (« Ἀνέκδοτα ἔγγραφα περὶ Ρήγα Βελεστινλή », ἐν Ἀθήναις, 1930, καὶ « Ὁ Θούριος τοῦ Ρήγα », ἐν Ἑλληνικοῖς, τόμ. 8, 1936, σελ. 197-211), περὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μαυροκορδάτου τοῦ ἐξ ἀπορρήτων (« Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος ὁ ἐξ ἀπορρήτων, 1641-1709 », Αὐτόθι, τόμ. 5, 1932, σελ. 335-350), περὶ Λέοντος Ἀλλατίου (« Λέων Ἀλλάτιος », « Εἰς μνήμην Σπυρίδωνος Λάμπρου », ἐν Ἀθήναις, 1935, σελ. 557-566), περὶ Δωροθέου Πρωτοῦ (« Ὁ ἐθνομάρτυς Δωρόθεος Πρωτός », ἐν Ἑλληνικοῖς, τόμ. 11, 1939, σελ. 239-248), περὶ Ἀδαμαντίου Κοραΐ (« Ἀδαμάντιος Κοραΐς », ἐν Ἑλληνικοῖς, τόμ. 6, 1933, σελ. 7-36, « Ποιήματα καὶ ἄλλα δημοσιεύματα τοῦ Ἀδαμαντίου Κοραΐ », Αὐτόθι, σελ. 161-188, « Κοραΐς καὶ Καποδίστριας », Αὐτόθι, τόμ. 8, 1935, σελ. 289-314, « Ἀνέκδοτον σχέδιον διαλόγου τοῦ Ἀδαμαντίου Κοραΐ », ἐν Ἀθηνᾶ, τόμ. 46, 1935, σελ. 257-277) κλπ.

Μετ' ἴσης στοργῆς περιέβαλεν ὁ Ἄμαντος τὸν ὑπόδουλον Ἑλληνισμόν, τὸν Ἑλληνισμόν τῆς Διασποράς, τὰ Ἑλληνικὰ ἰδρύματα ἐν τῇ ξένῃ. Καθ' ἣν στιγμήν οἱ Ἕλληνες τῆς Κύπρου ἐμάχοντο τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα, ὁ γηραιὸς ἱστορικὸς συνέγραφε τὴν « Σύντομον Ἱστορίαν τῆς Κύπρου » (ἐν Ἀθήναις, 1956), περισπούδαστα δ' εἶναι τὰ ἔργα του περὶ τῆς γεγραῖας μονῆς τοῦ Σινᾶ: « Συναίτικα μνημεῖα ἀνέκδοτα » (ἐν Ἀθήναις, 1928), καὶ « Σύντομος Ἱστορία τῆς ἱερᾶς μονῆς τοῦ Σινᾶ » (ἐν Θεσσαλονίκῃ, 1953), ὥς καὶ αἱ ἐλάσσονες δημοσιεύσεις τῶν « Μικρῶν Μελετημάτων » (ἐν Ἀθήναις, 1940).

Ἄλλαι διατριβαὶ ἀναφέρονται εἰς μοναστηριακὰ ἰδρύματα, εἰς χειρογράφους κώδικας καὶ εἰς ἀρχεαῶς συλλογὰς καὶ ἔγγραφα. Μνημονευτέαι ἐνταῦθα αἱ ἑξῆς: « Ἡ μονὴ τῶν Μουνδῶν ἐν Χίῳ », ἐν « Ἐναισίμοις » ἐπὶ τῇ ἐπιστημονικῇ βδετηρίδι τοῦ Μακ. ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Χρυσοστόμου (ἐν Ἀθήναις, 1931, σελ. 451-469), « Ἡ μονὴ Προυσοῦ », (ἐν Ἑλληνικοῖς, τόμ. 6, 1933, σελ. 237-259), « Χειρόγραφα τῆς μονῆς τοῦ Γρηγορίου Πακουριανοῦ παρὰ τὸν Στενήμεχον » (ἐν Θρακικοῖς, τόμ. 10, 1938, σελ. 234-252), « Περὶ τῶν Βυζαντινῶν διαθηκῶν » (ἐν Πεπραγμένοις τοῦ Θ' διεθνoῦς Βυζαντινολογικοῦ Συνεδρίου, τόμ. Β', ἐν Ἀθήναις, 1956, σελ. 281-287) κλπ.

Δὲν δυνάμεθα, τέλος, νὰ παρασιωπήσωμεν τὰς πολυαρίθμους καὶ περισπουδάστους πραγματείας, τὰς ὁποίας ὁ Ἄμαντος μετὰ στοργῆς αὐτόχρημα υἱικῆς ἀφιέρωσεν εἰς τὴν ἱστορίαν, τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν, τὴν ἱστο-

ρίαν τῆς παιδείας, εἰς τὰς οἰκογενεῖας καὶ τὰς ἱστορικὰς προσωπικότητας, τὰ δνόματα καὶ τὰ θέσμια, εἰς τὸν δημῶδη βίον τῆς γενετείρας νήσου. Τούτων ἀναφέροντες ἐνταῦθα τὰς μᾶλλον ἀντιπροσωπευτικὰς: « Ἡ ἄλωσις τῆς Χίου ὑπὸ τῶν Τούρκων » (ἐν Χιακοῖς Χρονικοῖς, τόμ. 4, 1919, σελ. 52-78), « Ἡ παιδεία εἰς τὴν Τουρκοκρατουμένην Χίον » (ἐν Ἑλληνικοῖς, τόμ. 3, 1930, σελ. 381-414), « Ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τῆς Χίου » (Αὐτόθι, τόμ. 4, 1931, σελ. 47-68), « Οἱ Καλλιάρχει τῆς Χίου » (Αὐτόθι, τόμ. 8, 1935, σελ. 73-84), « Τὰ γράμματα εἰς τὴν Χίον κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν. Σχολεῖα καὶ λόγιοι 1566-1822 » (ἐν Πειραιεῖ, 1946) κλπ. Εἰς ταῦτα πρέπει νὰ προστεθοῦν καὶ αἱ ἀνωτέρω μνημονευθεῖσαι πραγματεῖαι περὶ τοῦ γλωσσικοῦ καὶ τοπωνυμικοῦ θησαυροῦ τῆς νήσου. Ἀπὸ τῆς Χίου ὁ Ἀμαντος ὠρμήθη ὡς συγγραφεὺς καὶ εἰς ταύτην κατέληξε μετὰ ἐξηκονταετῆ περιου ἐπιστημονικὸν βίον.

Τὸ ἔργον τοῦ Κωνσταντίνου Ἀμάντου, τὸ ἐπιστημονικόν, τὸ συγγραφικόν, τὸ διδακτικόν, φέρει ἀνάγλυφον τὴν σφραγίδα τῆς προσωπικότητος αὐτοῦ: ἀκατάβλητος ἐπιμονὴ εἰς τὴν ζήτησιν τῆς ἀληθείας, εἰλικρίνεια καὶ τιμότης εἰς τὴν σκέψιν, πίστις εἰς τὰς ἀνωτέρας ἀξίας τῆς ζωῆς, ἀπεριοριστος ἀπλότης καὶ σεμνότης τοῦ βίου. Εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ μεσαιωνικοῦ καὶ τοῦ νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ ἤχθη ὁ ἐκλιπὼν διδάσκαλος ἐκ τῆς ἀγάπης πρὸς τὸ πατριον ἔδαφος καὶ ἐκ τῆς γενικωτέρας θεωρήσεως τοῦ θεσπεσίου φαινομένου τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορικῆς καὶ πνευματικῆς ἐνότητος. Ἀφιερῶσας ἐπὶ δεκάδας ἐτῶν εἰς τὰ πράγματα ταῦτα τὴν ἀκάματον δραστηριότητα καὶ τὴν φωτεινὴν του σκέψιν ὁ Ἀμαντος δὲν περιορίσθη εἰς τὰ στενὰ ὅρια τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἐργαστηρίου. Ἐγνώρισε τὸ Ἑλληνικὸν εἰς τὴν εὐρύστερνον χώραν, εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Μεσογείου, εἰς τὰ βουνά, εἰς τὰ ταπεινὰ μοναστήρια, εἰς τὰς πολυανθρώπους πόλεις τῆς Αἰγύπτου, τῆς Ἀνατολῆς ὀλοκλήρου, τῆς Ρουμανίας. Θὰ ἠδύνατό τις νὰ εἴπῃ ὅτι εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ παρελθόντος προσῆλθεν ἐκ τῆς σπουδῆς τῶν προβλημάτων τοῦ παρόντος. Ἐν παντὶ ἡ κινουσα δύναμις ὑπῆρξεν ἡ πρὸς τὸ πατριον χῶμα ἀφοσίωσις, τὸ πατριον τοῦτο χῶμα, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τὰς γელαστὰς ἀκτὰς τῆς Χίου προεξετείνετο μέχρι τῆς Ῥοδόπης, τοῦ Πόντου, τοῦ Ταύρου, τῶν Ἀκροκεραυνίων καὶ τῆς Κύπρου¹.

Ταπεινὸς καὶ ἀπεριττός, λιτὸς καὶ νηφάλιος, ὁ Ἀμαντος διπῆρε λάτρεως τῆς ταπεινότητος. Αὐτὸν τὸν Ἑλληνισμὸν ἠγάπησεν οὐχὶ ἐν τῇ λαμπρότητι αὐτοῦ, ἀλλ' ἐν τῷ μεγαλειῷ τῆς ταπεινοσύνης του. Ἠρεύνησε τὴν ἱστορίαν

¹ Τὰς γνώμας του περὶ τῶν προβλημάτων τοῦ παρόντος ἐξέφραξεν ὁ Ἀμαντος εἰς βραχεὰ ἱστορικὰ καὶ ἐπὶκαιρα σημειώματα. Τινὰ τούτων περιελήφθησαν εἰς τὰ « Μικρὰ Μελετήματα » (ἐν Ἀθήναις, 1940) καὶ τὸν ἀναμνηστικὸν τόμον τὸν ἐκδοθέντα ὑπὸ τοῦ Φιλοτεχνικοῦ Ὁμίλου Χίου ὑπὸ τὸν τίτλον « Ἀρθρα καὶ Λόγοι » (1953).

τῶν πικρῶν ἡμερῶν, ἔκυψε πρὸς τὰς μορφὰς τῶν ταπεινῶν, ἐμελέτησε τὴν καταγωγὴν ἀφανῶν ὀνομάτων καὶ λέξεων, ἐξῆρε τὴν σημασίαν τῶν θεσμῶν τῆς εὐποιίας καὶ τῆς συγκαταβάσεως. Ἐκ τῶν ταπεινῶν τούτων ψηφίδων διεκόσμησε τὸν ἐξαίρετον πίνακα τοῦ « παρηκμακότης Ἑλληνισμοῦ », μεγάλου ἐν τῇ ταπεινώσει καὶ τῇ δυστυχίᾳ¹.

ΔΙΟΝ. Α. ΖΑΚΥΘΗΝΟΣ

ΚΥΡΟΣ GIANNELLI

Αυπηρὸν ἄγγελμα δι' ἡμᾶς τοὺς βυζαντινολόγους καὶ ὀδυνηρὸν διὰ τοὺς φίλους του Ἑλληνας καὶ τοὺς ἀγαπήσαντας αὐτὸν συναδέλφους ὑπῆρξεν ὁ θάνατος τοῦ ἀειμνήστου ἐν Ρώμῃ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ciro Giannelli, ἐπισυμβὰς μακρὰν τῆς ἰταλικῆς πρωτευούσης καὶ ἀπροσδοκῆτως τὴν 3ην Δεκεμβρίου. Ὁ Giannelli ὑπῆρξεν ἐπίτιμος ἑταῖρος τῆς ΕΒΣπ. καὶ προσωπικὸς φίλος καὶ συνεργάτης ἡμῶν, διδάσκαλος δὲ πεφιλημένων μαθητῶν μας. Ἡ γνωριμία μας ἡ προσωπικὴ χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1951 ὅτε μετεβαίνομεν ἀμφότεροι εἰς Palermo διὰ τὸ ἐκεῖ συγκληθὲν Βυζαντινολογικὸν συνέδριον. Ὅταν ἐπεβιβάσθη τοῦ συρμοῦ ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἦτο ἡδη, προερχομένη ἐκ Brindisi, ἡ ἑλληνικὴ ἀντιπροσωπεία, ἐξέπληξεν ἡμᾶς πολλὰ. Οὐ μόνον διὰ τῆς εὐγενεστάτης ἐμφανίσεως συμπαθεστάτου ἀνθρώπου καὶ διὰ τῆς ἀπταιστου χρήσεως τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐκμάθει πρὶν τὸ παρὰπαν ἐπισκεφθῇ τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τὸν ὁποῖον ἐπέδειξε ἐκ τῆς γνωριμίας τῶν Ἑλλήνων συνέδρων, τοῦ Ἀμάντου, τοῦ Σωτηρίου, τοῦ Κουκουλέ, καὶ πολλῶν ἄλλων, μὲ τοὺς ὁποίους φκειώθη εὐκολώτατα, καθὼς ὅλους μᾶς ἐγνώριζεν ἀπὸ τὰς συγγραφὰς καὶ δημοσιεύσεις μας. Διὰ πρώτην φορὰν ἐπεσκέφθη τὰς Ἀθήνας ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ Βυζαντινολογικοῦ συνεδρίου τοῦ 1953, καὶ διὰ δευτέραν καὶ τελευταίαν μετὰ τὸ ἀτυχὲς ἐκεῖνο συνέδριον τοῦ Σεπτ. 1955 ἐν Κωνσταντινουπόλει. Τότε ἐξεδράμομεν καὶ εἰς Ὅσιον Λουκᾶν καὶ ἡ συντροφία τῶν μαθητῶν μου συνεκίνησεν ἀκόμη περισσότερο τὸν ἀείμνηστον φίλον καὶ συνάδελφον. Μὲ ὑπεδέχeto πάντοτε εἰς τὴν Ρώμην μὲ ἀγάπην καὶ κάποτε ἤλθε μέχρι Πίσης διὰ νὰ μὲ συναντήσῃ ἐκεῖ. Τὸν ἀνεμένομεν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος εἰς τὰς Ἀθήνας, προσκεκλημένον τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τῇ προστάσει μου, ὅπου θὰ ὤμίλει ἑλληνιστὶ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον καὶ τὴν

¹ Πρβλ. καὶ τὸν ἐπικηδεῖον λόγον, τὸν ὁποῖον ἐντολῇ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν εἶπον κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κηδείας: « Νέα Ἑστία », 1 Φεβρουαρίου 1960, σελ. 192 - 194.